

Pennan som blev ett vapen

Berättelse

En uppväxt mellan plikt och längtan

Fredrika Bremer föddes 1801 på en gård i Finland, som på den tiden var en del av Sverige. När hon var liten flyttade familjen till Årsta slott söder om Stockholm. Där växte hon upp i rikedom, men också under stränga regler. Flickorna i familjen skulle bli bildade men tystlåtna, vackra men lydiga. För en ung kvinna som Fredrika, med ett vaket sinne och en stark vilja, blev detta liv en form av fängelse. Hon längtade efter kunskap och frihet, men samhället sa åt henne att hålla tyst. Den motsättningen skulle präglade hela hennes liv.

En anonym debut blir världsberömd

År 1828 gav Fredrika ut sin första bok, "Teckningar ur hvardagslifvet". Att en kvinna skrev böcker ansågs olämpligt, och därför vågade hon inte sätta ut sitt namn. Boken kom ut anonymt. Trots detta blev den en omedelbar succé, inte bara i Sverige utan i hela Europa och i USA. Hennes romaner översattes till en rad språk, och i den engelskspråkiga världen jämfördes hon med Jane Austen. Att hennes ord nådde så långt, samtidigt som hennes namn först hölls hemligt, säger något om den tid hon levde i.

Resan som vidgade världen

Fredrika nöjde sig inte med att skildra hemmens värld. Hon ville förstå hur samhällen fungerade, särskilt hur de behandlade kvinnor. Mellan 1849 och 1851 reste hon ensam genom USA, något nästan ingen kvinna gjorde vid den tiden. Hon mötte författare, studerade fängelser och skolor och betraktade slaveriet på nära håll. Hennes intryck samlades i boken "Hemmen i den nya världen". Å ena sidan beundrade hon den unga demokratin, å andra sidan såg hon dess djupa orättvisor. Den blicken, både öppen och kritisk, gjorde henne till mer än en romanförfattare.

Boken som skakade riksdagen

År 1856 kom romanen "Hertha". På ytan är det berättelsen om en ung kvinna, men under ytan är det en anklagelse mot ett helt system. Vid den här tiden var vuxna ogifta kvinnor inte myndiga, vilket innebar att en far eller bror styrde över deras liv och pengar. Romanen väckte en sådan storm att frågan togs upp i riksdagen. Två år senare ändrades lagen, så att ogifta kvinnor kunde bli myndiga vid 25 år, och från 1863 skedde det automatiskt. "Hertha" bidrog följaktligen också till att Sveriges första högskola för kvinnor, Högre lärarinneseminariet, öppnade 1861.

Ett arv som lever vidare

Fredrika Bremer dog 1865 på samma slott där hon vuxit upp. Hon fick aldrig se hela vidden av sitt inflytande. År 1884, nästan tjugo år efter hennes död, grundades Fredrika Bremer-förbundet, Sveriges första kvinnoorganisation, som bär hennes namn än idag. Att en kvinna som en gång inte vågade skriva sitt namn på en bok till slut gav sitt namn åt en hel rörelse, säger allt om hur långt

hon nådde. Hennes penna var aldrig bara ett verktyg för berättelser. Den blev ett vapen för förändring.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
längtan	en stark känsla av att vilja ha något man saknar
motsättning	när två saker eller krav går emot varandra
präglade	att starkt påverka och forma något
anonym	utan att namnet visas
olämpligt	något som inte passar eller anses fel
skildra	att beskriva i ord, ofta i en bok
betrakta	att se på något noga
anklagelse	när man säger att något är fel eller orättvist
myndig	vuxen nog att enligt lagen bestämma över sig själv
vidden	hur stort eller omfattande något är
inflytande	förmågan att påverka andra
arv	det en person lämnar efter sig, till exempel idéer

Läsförståelsefrågor

1. Hur beskriver texten Fredrikas uppväxt på Årsta slott?
 1. Som ett fattigt och hårt liv på landet.
 2. Som ett rikt liv men med starka begränsningar.
 3. Som ett fritt liv utan några regler.
2. Varför gav Fredrika ut sin första bok anonymt?
 1. Det ansågs olämpligt att en kvinna skrev böcker.
 2. Hon ville överraska sin familj.
 3. Förlaget glömde att trycka hennes namn.
3. Vad var syftet med Fredrikas resa till USA?
 1. Att sälja sina böcker.
 2. Att förstå hur samhällen fungerade, särskilt för kvinnor.
 3. Att hitta en man att gifta sig med.
4. Vad innebar det att ogifta kvinnor inte var myndiga?
 1. Att de inte fick lämna landet.
 2. Att en far eller bror bestämde över deras liv och pengar.
 3. Att de inte fick läsa böcker.
5. Vad ledde romanen "Hertha" till?
 1. En lagändring om kvinnors myndighet och en ny högskola.
 2. Att Fredrika blev rik och känd i Asien.
 3. Att hon flyttade till USA för gott.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Fredrikas böcker lästes i flera länder utanför Sverige.
 2. Fredrika reste till USA tillsammans med sin syster.
 3. Fredrika Bremer-förbundet grundades medan hon fortfarande levde.
 4. Lagen om kvinnors myndighet ändrades efter att "Hertha" kommit ut.
7. Förklara med egna ord vad texten menar med meningen "Hennes penna var aldrig bara ett verktyg för berättelser. Den blev ett vapen för förändring."
8. Texten säger att Fredrika "å ena sidan beundrade demokratin, å andra sidan såg dess djupa orättvisor". Vad visar detta om hur hon såg på USA?
9. Varför tror du att det var särskilt modigt av Fredrika att skriva "Hertha", trots att hon redan var en känd författare? (öppen fråga)
10. Vad tror du texten vill att läsaren ska känna eller tänka om Fredrika Bremer? Motivera ditt svar.

11. Beskriv med egna ord hur Fredrikas liv förändrades från början till slutet av berättelsen. (Öppen fråga)
12. Varför är det meningsfullt att en kvinnoorganisation fortfarande bär Fredrika Bremers namn idag? (öppen fråga)

Diskussionsfrågor

- Texten beskriver hur en bok kunde påverka en hel lag. Tror du att litteratur, film eller sociala medier kan förändra samhället på samma sätt idag? Ge exempel.
- Fredrika levde i en tid då kvinnor förväntades vara tysta. På vilka sätt har situationen förändrats sedan dess, och var finns det fortfarande arbete kvar?
- Fredrika valde att resa och se världen för att förstå den bättre. Vad kan man lära sig av att möta andra länder och kulturer som man inte kan läsa sig till?
- **Skriv (6 meningar):** Skriv om en person, historisk eller nutida, som har kämpat för en viktig förändring. Beskriv vad personen gjorde, vilka hinder hen mötte och varför arbetet var betydelsefullt.